

Sztankay Aba (1868–1936) – gyógyszerész

Verespatakon született 1868-ban, de családja hamarosan Selmecebányára költözött. Édesapja mellett lett gyógyszerész-gyakornok, és magántanulóként folytatta tanulmányait, 1884-ben pedig gyógyszergyakornoki vizsgát tett.

Meglepő módon mégis a Selmecebányai Bányászati és Erdészeti Főiskola fémkohó-mérnöki szakára iratkozott be, ahol négy félévet végzett el. Az 1887–88-as tanévet már a Kolozsvári Ferencz József Egyetem Matematika és Természettudományi Karán folytatta. Ezt befejezve, a következő tanévben a Budapesti Egyetem Orvos Karán tanult tovább, ahol 1889 őszén gyógyszerészi diplomát kapott.

Egyetemi évei alatt husz közleménye jelent meg a *Gyógyszerészi Közlöny* és a *Gyógyszerészi Hetilap* hasábjain.

Önkéntesként tett eleget katonakötelezettségének (1889), s bevonult a Bécsi II. számú Helyőrségi Kórházba, ahol mint katonagyógyszerész teljesített szolgálatot, ám szabadidejében a Bécsi Egyetemen természettudományi és kémiai előadásokat hallgatott. Leszerelését követően tanársegédi állást kapott a Keszthelyi Magyar Királyi Gazdasági Felső Tanintézet Vegytan Tanszékén dr. Csanády Gusztáv tanár beosztottjaként, de rövid idő múlva visszatért a Selmecebányai Bányászati és Erdészeti Főiskolára dr. Schenek István professzor mellé (1891–1893). Itt szerezte meg doktori címét is. 1893 és 1895 között édesapja gyógyszerárát vezette Selmecebányán, majd 1895-től (1913-ig) apósáét Báton (Hont megye).

Itt állította elő a *Tannicum albuminatum keratinatum* belfertőtlenítőt (Honthin, 1899), amely hivatalos volt a III. Magyar Gyógyszerkönyvben, és amelyet kedvező felszívódási és hatástani tulajdonsága alapján Európa több országában ismertek és használtak. Báton nemcsak tudományos munkásságát folytatta, hanem szervesen bekapcsolódott a település életébe. Gyógyszerárának „vegykísérleti állomással” való bővítése mellett meteorológiai állomást is épített, hitelszövetkezetet igazgatott, dolgozott a megyei törvényhatóságnál, és a *Honti Lapok*ban is publikált.

Pontosan nem ismert, hogy miért hagyta el Bátot és költözött Debrecenbe, de szerepe lehetett benne, hogy 1912-ben megnyílt az egyetem, illetve testvére Sztankay Farkas 1908-ban igazgatói megbízást kapott Kelet-Magyarország első ipari középiskolájának vezetésére. Itt is gyógyszerárát vezetett, melyet a Szent Anna utcán hozott létre Nádor néven. (Érdekesség, hogy ez a gyógyszerár ma is működik, Szent Anna néven.) Laboratóriumában készítette és forgalmazta a Hajduint (*Calcium metasilicat* gél), később pedig a fenolftalein dinátrium-sóját (Eulaxans). A teobrominnak két, addig ismeretlen addíciós vegyületét állította elő, amelyek értékes gyógyszerek voltak. A debreceni egyetem 1928-ban magántanárrá habilitálta – a „gyógyszerészeti műtan kémiai” tárgyköréből – ahol haláláig előadásokat tartott.

A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület tanügyi bizottságának tagja (1934–1936) volt.

Közel 300 magyar és német nyelvű dolgozatában részletesen elemezte a forgalomba került új gyógyszereket. Újszerű megállapításaival sok vitát váltott ki.

A *Húgyvizsgálat kézikönyve* címmel önálló kötetet is kiadott, amely „sokáig keresett könyv volt a gyakorlati orvosok körében”.

Sajnos öreg napjainak örömébe öröm is csöppent: lányának halála, majd jómaga meghurcoltatása egy-egy sajtóperben aláasta egészségét. 1936. január 25-én hunyt el Debrecenben. Sírja a Debreceni Köztemetőben található.

Már fiatal korában is kísérletezett egy Neosalvarsanhoz kémiaileg hasonló, de azonos hatású vegyület előállításával. Sajnos ez a kutatás elakadt, pedig a Neosalvarsan 1908-ban Nobel-díjat kapott feltalálójával, Paul Ehrlichkel is levelet váltottak. Felhívta figyelmét egy fontos megfigyelésre a Neosalvarsannal kapcsolatban, amiért Ehrlich levélben mondott köszönetet Sztankaynak.

*Forrás: Gyógyszerészet 2015.
arcanum.hu ; mek.oszk.hu*

Főbb munkái:

Sztankay Aba: Húgyvizsgálati kézikönyv. Bp., 1890.

Sztankay Aba: Vizsgálatok a széndioxyd és a monoxyd reductiójához magnesium által. Bp., 1892.

Sztankay Aba: Über eine neue Bildungsart des Magnesiumnitrides. Wien, 1894.

Sztankay Aba: Curriculum vitae. Debrecen, 1908.

Sztankay Aba: Újabb adatok a phenolphtalein vegyületek kémiájához. Ipolyság, 1912.

Sztankay Aba: A Honthin monográfiája. Selmezbánya, 1914.

Irodalom róla:

Gaál Endre: Sztankay Aba. In: *Gyógyszerész Hetilap*. 1936. 1.

Benkő Ferenc: Sz. A. élete és munkássága. In: *Gyógyszerésztörténeti Diarium*. 1972. 3.

Dr. Zalai Károly: A magyar gyógyszerészet nagyjai. Bp., 2001.

Tatár György: Dr. Hermány Sztankay Aba egy méltatlanul elfelejtett egyetemi magántanár, debreceni gyógyszerész. In: *Gyógyszerészet*. 2015. 59. 3. 166–175. p.